

نظریه تفسیر متن

حجت الاسلام والمسلمین احمد واعظی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
زمستان ۱۳۹۰

واعظی، احمد، ۱۳۴۱ -

نظریه تفسیر متن / احمد واعظی - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰.

هشت، ۴۴۷ - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۱۸۷: علوم قرآنی؛ ۱۸)

بها: ۶۸۰۰۰ ریال.

ISBN: 978-600-5486-61-2

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۴۰۵]-۴۱۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. هرمنوتیک. ۲. تأویل. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.

۱۲۱/۶۸

BD ۲۴۱/و ۲ ن ۱۳۹۰

۲۴۹۸۳۶۱

شماره کتابشناسی ملی

نظریه تفسیر متن

مؤلف: حجت الاسلام والمسلمین احمد واعظی

ناظر: دکتر محمدباقر سعیدی روشن

ویراستار: سعیدرضا علی عسکری

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه (شماره انتشار: ۱۸۷؛ علوم قرآنی: ۱۸)

حروفچینی و صفحه‌آرایی: اداره چاپ و انتشارات پژوهشگاه

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۰

تعداد: ۱۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سبحان

قیمت: ۶۸۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵۱.۲۱۱۱۱ (انتشارات ۲۱۱۱۳۰۰)، نمابر: ۲۸۰۳۰۹۰
ص.پ. ۳۷۱۸۵.۳۱۵۱ • تهران: خ. انقلاب، بین وصال و قدس، نبش کوی آسکو، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۶۴۰۶۶۴۰ و ۶۶۹۷۸۹۲۰

Website: www.rihu.ac.ir

Email: info@rihu.ac.ir

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این‌گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است. پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این رو، آگاهی دقیق و عمیق از مهارفد اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

کتاب حاضر یکی از اساسی‌ترین محورهای فلسفه تفسیر با نگرش تطبیقی میان دیدگاه عالمان مسلمان و دانشمندان جدید غرب را بررسی و تحلیل می‌نماید. این اثر که به‌طور مکرر در مراکز معتبر علمی حوزه و دانشگاه در مقطع دکتری تدریس شده است می‌تواند به عنوان منبع درسی رشته‌های علوم قرآن و تفسیر، فلسفه و کلام و دیگر رشته‌های مرتبط و مأخذ علمی قابل استفاده برای دیگر پژوهشگران و علاقه‌مندان به این نوع مباحث واقع شود.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می‌داند از محقق فرهیخته جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای احمد واعظی که با صبر و پشتکار و تلاش‌های خالصانه این طرح سنگین را به فرجام رساندند سپاسگزاری نماید و دوام توفیقات ایشان را از خدای منان مسئلت دارد.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۵	فصل اول: نظریه تفسیر و مسائل آن
۵	پیش درآمد
۷	۱. نیازمندی تفسیر به هرمنوتیک
۱۴	۲. مراد از نظریه تفسیر
۲۴	۳. مسائل نظریه تفسیر
۲۹	۴. نقش دانش های زبانی در نظریه تفسیر
۳۰	۱. نظریه ادبی
۳۳	۲. فلسفه زبان
۴۰	۳. زبان شناسی
۴۱	۴. نشانه شناسی
۴۵	۵. هرمنوتیک
۴۹	۶. علم اصول فقه
۵۰	الف) توصیفات زبانی از سنخ استظهار لغوی
۵۱	ب) توصیفات زبانی غیر استظهاری
۵۴	ج) مباحث تحلیلی و تبیینی
۵۴	۷. علیه نظریه
۵۹	فصل دوم: هستی شناسی معنا
۵۹	پیش درآمد
۶۱	۱. لفظ، معنا، جهان خارج
۶۳	۲. وجوه و ساحت های معنا

۶۹	۳. چستی معنا
۷۱	۳-۱. نظریهٔ مصداقی معنا
۷۲	۳-۲. نظریهٔ رفتاری معنا
۷۴	۳-۳. نظریهٔ کاربردی معنا
۷۶	۳-۴. نظریهٔ قضیه‌ای معنا
۷۸	۳-۵. نظریهٔ ایده‌ای معنا
۸۱	۳-۶. نظریهٔ مختار
۸۷	۴. انکار معنا
۹۱	۵. قصدی بودن معنا
۹۳	۵-۱. دیدگاه اریک هرش
۹۹	۵-۲. ارزیابی انتقادی دیدگاه هرش
۱۰۶	۵-۳. فلسفهٔ زبان و قصدی بودن معنا
۱۱۰	۵-۴. نشانه‌شناسی سوسور و انکار قصدی بودن معنا
۱۱۶	۵-۵. نظریهٔ مختار
۱۲۴	۶. تعین معنایی متن
۱۳۱	۶-۱. انکار تعین معنایی متن
۱۳۹	۷. تکثر طولی معنا
۱۴۳	فصل سوم: معرفت‌شناسی معنا
۱۴۳	پیش‌درآمد
۱۴۵	بخش اول: بررسی نظریه‌های تفسیری معاصر
۱۴۵	۱. عینی‌گرایی در برابر ذهنی‌گرایی تفسیری
۱۴۸	۲. هرمنوتیک فلسفی و وجوه ذهنی‌گرایانهٔ آن
۱۶۴	۳. نقد و ارزیابی هرمنوتیک فلسفی
۱۷۲	۴. نوپراگماتیسم رورتی و فیش
۱۸۱	۵. نقد و ارزیابی نوپراگماتیسم
۱۸۷	۶. ساختارگرایی و تفسیر متن
۱۹۱	۶-۱. سهم سوسور در ساختارگرایی
۱۹۳	۶-۲. ساختارگرایی پیچیدهٔ رولان بارت
۱۹۷	۶-۳. نسبت ساختارگرایی با رویکردهای سوژکتیو
۲۰۱	۶-۴. نقد و ارزیابی ساختارگرایی تفسیری
۲۰۴	۷. شالوده‌شکنی و مقولهٔ فهم متن
۲۰۵	۷-۱. چستی شالوده‌شکنی

۲۰۹	۲-۷. میانی شالوده‌شکنی
۲۰۹	۱. نفی ساختارگرایی
۲۱۰	۲. نفی متافیزیک حضور
۲۱۲	۳. تقدم نوشتار بر گفتار
۲۱۴	۴. مخالفت با «عقل-کلام‌محوری»
۲۱۶	۵. دفاع از «متنیت» (textuality)
۲۱۷	۳-۷. شالوده‌شکنی به مثابه نظریه تفسیری
۲۲۲	۴-۷. نقد و ارزیابی شالوده‌شکنی
۲۲۸	بخش دوم: تحلیل عوامل دخیل در فهم متن
۲۲۸	مقدمه
۲۳۰	۱. معنای متن و قصد مؤلف
۲۳۱	۱-۱. شواهد قصدگرایی تفسیری در میان عالمان مسلمان
۲۳۴	۲-۱. ادله مخالفان قصدگرایی تفسیری
۲۳۹	۳-۱. پاسخ به استدلال‌های ضد قصدگرایی
۲۴۷	۴-۱. دلایل توجیهی بر لزوم محوریت قصد مؤلف
۲۵۲	۲. نقش متن در فرآیند فهم
۲۵۳	۱-۲. تأثیر «قصد متن» در فرآیند تفسیر
۲۵۸	۲-۲. جایگاه متن در قصدگرایی تفسیری
۲۶۶	۳. زمینه متن
۲۷۰	۱-۳. دیدگاه اریک هرش
۲۷۵	۲-۳. بررسی دیدگاه هرش
۲۸۱	۳-۳. نقش زمینه تاریخی در فهم
۲۸۶	۴. نقش مفسر در فهم متن
۲۸۷	۱-۴. انحای مواجهه خواننده با متن
۳۰۴	۲-۴. تأثیر پیش‌دانسته‌های مفسر
۳۰۵	الف) پیش‌دانسته‌های ابزاری
۳۰۶	ب) پیش‌دانسته‌های لازم برای فهم عمیق‌تر و وسیع‌تر
۳۰۷	ج) پیش‌دانسته‌های لازم برای نقد، داوری و استنتاج
۳۰۷	د) پیش‌دانسته‌های منتهی به قرینه‌لُبی
۳۰۸	ه) پیش‌دانسته‌ها و تشخیص ناهنجاری معنایی
۳۰۸	و) پیش‌دانسته‌های راهبر به سوی زمینه تاریخی
۳۱۲	۳-۴. تأثیر علاقه‌ها و انتظارهای مفسر در فهم متن
۳۱۵	۴-۴. جایگاه عقل در فرآیند تفسیر

۳۲۳	فصل چهارم: اخلاقیات معنا و الزامات تفسیری متن و حیانی
۳۲۳	پیش درآمد
۳۲۵	۱. جایگاه اخلاقیات معنا در نظریه تفسیر
۳۲۹	۲. اخلاقیات عام تفسیر
۳۳۴	۳. اخلاقیات نظریه تفسیری مختار
۳۳۵	الف) لزوم تفکیک انحاء تعاملات با متن
۳۳۵	ب) لزوم محوریت قصد مؤلف در کلیه تعاملات منتهی به انتساب معنا به متن
۳۳۶	ج) پرهیز از قرائت آزاد متن و پابندی به تفسیر روش مند و مضبوط
۳۳۶	د) پرهیز از اختلاف در تفسیر و لزوم ضابطه‌مندی و مبناداری تفاوت در فهم
۳۴۰	ه) ممنوعیت اجتهاد در برابر نص
۳۴۱	و) لزوم ترجیح اظهر بر ظاهر
۳۴۱	ز) لزوم پیروی از قرائت معتبر
۳۴۹	ح) پرهیز از باطنی‌گرایی و اجتناب از غلبه دادن تفسیر رمزی و تمثیلی
۳۵۱	ط) نهی از اتباع متشابه و لزوم تمسک به محک‌مات
۳۵۳	۴. اقتضائات هرمنوتیکی متن و حیانی
۳۵۴	۱-۴. مبانی خداشناختی و تفسیر
۳۵۵	۱-۴. حکمت الهی
۳۵۹	۲-۴. عالم مطلق بودن خداوند
۳۶۲	۳-۴. تکلم خدا با بشر
۳۷۸	۴-۴. پیامدهای نزاع در زبانی بودن وحی
۳۸۴	۲-۴. مبانی قرآن‌شناختی و تفسیر
۳۸۵	۱-۲-۴. تقریر نصر حامد ابوزید از تاریخ‌مندی قرآن
۳۸۸	الف) ضرورت تفکیک «دلالیت اصلی» از «مغزی»
۳۸۹	ب) سیالیت دلالیت متون و مخالفت با ثابت‌انگاری معنای نصوص
۳۹۰	ج) نبودن امکان تفسیر بی‌طرف متن
۳۹۲	د) چالش با اجتهاد مبتنی بر تفوق نص
۳۹۲	ه) فروگاستن بخشی از متون و حیانی به شواهد تاریخی غیر قابل بهره‌برداری
۳۹۴	۲-۲-۴. نقد و بررسی دیدگاه ابوزید
۴۰۵	منابع و مأخذ
۴۱۵	نمایه‌ها